กรมทรัพย์สินทางปัญญา เดินหน้าพัฒนาฐานข้อมูลกลาง “สหบรรณานุกรม” ยกระดับการเข้าถึงสื่อสำหรับคนพิการ

กรมทรัพย์สินทางปัญญา เตรียมจัดทำฐานข้อมูลกลางในรูปแบบ “สหบรรณานุกรม” (Union Catalogue) เผยแพร่บนเว็บไซต์กรมฯ เพื่อเป็นศูนย์รวมข้อมูลที่จัดทำขึ้นภายใต้ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ของคนพิการตามมาตรา 32/4 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งจะช่วยอำนวยความสะดวกให้คนพิการและผู้เกี่ยวข้องสามารถสืบค้นข้อมูลและเข้าถึงสื่อที่ต้องการได้อย่างสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยลดความซ้ำซ้อนในการผลิตสื่อรูปแบบเดียวกัน ตลอดจนช่วยให้เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถตรวจสอบการนำผลงานงานของตนไปทำซ้ำหรือดัดแปลงเป็นสื่อในรูปแบบที่คนพิการเข้าถึงได้อย่างโปร่งใสและเหมาะสม

นางอรมน ทรัพย์ทวีธรรม อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา เปิดเผยว่า แม้กรมทรัพย์สินทางปัญญาจะได้ปรับปรุงกฎหมายลิขสิทธิ์โดยเพิ่มบทบัญญัติข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ของคนพิการไว้ในมาตรา 32/4 ซึ่งกำหนดให้องค์กรที่ได้รับอนุญาตตามบัญชีรายชื่อแนบท้ายประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง การใช้ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ของคนพิการที่ไม่สามารถเข้าถึงงานอันมีลิขสิทธิ์ได้ พ.ศ. 2562 สามารถทำซ้ำหรือดัดแปลงงานอันมีลิขสิทธิ์ให้อยู่ในรูปแบบที่คนพิการสามารถเข้าถึงได้ โดยไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ แต่ในทางปฏิบัติ คนพิการยังคงเผชิญข้อจำกัดในการค้นหาและเข้าถึงข้อมูลหรือสื่อการเรียนรู้ เนื่องจากต้องติดต่อสอบถามข้อมูลจากห้องสมุดหรือองค์กรคนพิการแต่ละแห่งโดยตรง ทำให้ไม่ได้รับความสะดวกเท่าที่ควรและอาจไม่พบสื่อที่ต้องการใช้ ขณะเดียวกัน เจ้าของลิขสิทธิ์เองก็ไม่มีฐานข้อมูลที่สามารถตรวจสอบได้ว่ามีองค์กรหรือหน่วยงานใดได้ทำซ้ำหรือดัดแปลงงานลิขสิทธิ์ของตนไปเป็นสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบที่คนพิการสามารถเข้าถึงได้ ทำให้ยากต่อการกำกับดูแลหากการดำเนินการดังกล่าวกระทบกระเทือนต่อสิทธิของผู้สร้างสรรค์เกินสมควรกว่าที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ด้วยเหตุนี้ กรมทรัพย์สินทางปัญญาจึงเตรียมที่จะจัดทำระบบฐานข้อมูลกลางสำหรับรวบรวมข้อมูลและสื่อการเรียนรู้ที่ได้มีการทำซ้ำหรือดัดแปลงให้อยู่ในรูปแบบที่คนพิการสามารถเข้าถึงได้ เพื่อให้คนพิการและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบได้ทันทีว่างานลิขสิทธิ์ใดได้รับการจัดทำเป็นสื่อสำหรับคนพิการแล้ว และสื่อเหล่านั้นถูกจัดเก็บหรือเผยแพร่โดยหน่วยงานใด โดยกรมฯ ได้หารือกับผู้แทนจากมูลนิธิคนตาบอดไทย เพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลการใช้ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ของคนพิการ ตลอดจนแนวทางการจัดทำฐานข้อมูลกลางในรูปแบบสหบรรณานุกรม (Union Catalogue) บนเว็บไซต์ของกรมฯ เพื่อให้ระบบสามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่ผลิตสื่อตาม

ข้อยกเว้นนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อำนวยความสะดวกแก่คนพิการและผู้เกี่ยวข้อง ควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์อย่างเหมาะสม

นางอรมน กล่าวว่า ปัจจุบันกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้พัฒนาและปรับปรุงระบบการยื่นแจ้งข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-Service) เพื่ออำนวยความสะดวกและลดขั้นตอนการดำเนินงานให้แก่องค์กรที่ได้รับอนุญาต โดยมีองค์กรที่ได้รับอนุญาตยื่นข้อมูลการใช้ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ของคนพิการผ่านระบบแล้วจำนวน 4 องค์กร จากทั้งหมด 14 องค์กรตามบัญชีรายชื่อแนบท้ายประกาศกระทรวงพาณิชย์ฯ ได้แก่ ศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการระดับอุดมศึกษา (DSSC) มูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ มูลนิธิคนตาบอดไทย และมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทั้งนี้ กรมฯ มีแผนประชาสัมพันธ์และประสานความร่วมมือไปยังองค์กรที่เหลือเพื่อร่วมกันเติมเต็มฐานข้อมูลให้มีความครบถ้วน สมบูรณ์ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสาธารณะ นอกจากนี้ กรมฯ ยังพร้อมเดินหน้าเปิดเผยข้อมูลการจัดทำสื่อสำหรับคนพิการต่อสาธารณะ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลอย่างเท่าเทียม โดยปัจจุบันอยู่ระหว่างการพิจารณาแนวทางและคัดกรองรูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลอย่างละเอียด เพื่อให้เกิดความเหมาะสม และสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่เกี่ยวข้องอื่นๆ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA)

ทั้งนี้ มาตรา 32/4 ของกฎหมายลิขสิทธิ์ฯ เป็นการดำเนินการตามสนธิสัญญามาร์ราเคช ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 เพื่อปลดล็อคให้องค์กรที่ทำงานด้านคนพิการสามารถนำงานอันมีลิขสิทธิ์ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ มาทำเป็นอักษรเบรลล์ หนังสือเสียง หรือหนังสือรูปแบบอื่น และเผยแพร่ให้แก่คนพิการ รวมถึงสามารถแลกเปลี่ยนสื่อสำหรับคนพิการกับประเทศภาคีสนธิสัญญามาราเคช 103 ประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ ได้ โดยไม่ต้องจัดทำขึ้นใหม่ อันเป็นการสร้างโอกาสและความเท่าเทียมทางสังคมในการเข้าถึงข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์จากทั่วโลก

การพัฒนาฐานข้อมูลดังกล่าวจึงนับเป็นก้าวที่สำคัญ ไม่เพียงแต่ช่วยให้กลุ่มผู้พิการสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงการบริหารจัดการทรัพยากรของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ และการส่งเสริมระบบทรัพย์สินทางปัญญาที่มีความสมดุล โปร่งใส และเป็นธรรมแก่ทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง โดยกรมฯ ตั้งเป้าที่จะเปิดให้บริการระบบนี้ในปี 2570